

Självbilden bland svenska soldater i utlandsstyrkan

En studie av självbilden bland soldater i KS20/KS21 och FS18/FS19

Foto Erik Hedlund/Louise Weibull Försvarshögskolan

**Rapport
FoT pedagogik 2010**

**Försvarshögskolan
Institutionen för
Ledarskap och Management**

Fil. dr. Erik Hedlund

Sammanfattning

Den första juli 2010 avvecklades det drygt hundra år gamla värnpliktsförsvaret och ett yrkesförsvaret infördes. En viktig fråga rörande införandet av ett yrkesförsvaret är om det också kommer att innebära en signifikant transformation av svenska soldaters självbild. Forskning och teorier om militär självbild har traditionellt fokuserat runt distinktionen mellan krigare (warfighter) respektive fredsbevarare (peacekeeper). Krigarsjälvbild ses som ett uttryck för en stark traditionell militär organisationskultur inriktad mot krigaridealet medan fredsbevararkulturen ses som ett uttryck för en civil samhällelig kultur där soldaternas självbild är densamma som hos den gemene medborgaren. Svenska soldaters självbild är mot denna bakgrund en väsentlig samhällsfråga då den starkt påverkar soldaternas attityder och värderingar avseende samhälleliga, politiska och militära frågor. Mot bakgrunden ovan syftar föreliggande studie till att identifiera den aktuella självbilderna bland frivilliga svenska soldater i utlandsstyrkan (KS 20/KS21 och FS18/FS19) före avvecklandet av den allmänna värnplikten. Resultaten avses också att kunna utgöra nödvändig jämförelsedata vid framtida studier av soldaters självbild efter införandet av en professionell yrkesarmé. Studien genomfördes som en enkätstudie bland soldaterna i KS 20 och KS 21 respektive FS 18 och FS 19 under deras missionsutbildning vid Internationella utbildningsenheten vid Livgardet i Kungsängen 2009/2010. Resultaten visar att självbilderna bland soldaterna i första hand utgörs av fredsbevararen och inte krigaren. Soldaterna har en mycket positiv självbild avseende alla de kvaliteter som tas upp i enkäten. Soldaternas bild av andra nationers soldaters kvaliteter är i alla avseenden mindre positiv än den om de egna styrkorna.

Inledning

Den första juli 2010 avvecklades det drygt hundra år gamla värnpliktsförsvaret och ett yrkesförsvaret infördes. En viktig fråga rörande införandet av ett yrkesförsvaret är om det också kommer att innebära en signifikant transformation av svenska soldaters självbild. Forskning och teorier om militär självbild har traditionellt fokuserat runt distinktionen mellan krigare (warfighter) respektive fredsbevarare (peacekeeper). Krigarsjälvbildens ses som ett uttryck för en stark traditionell militär organisationskultur inriktad mot krigaridealet medan fredsbevararkulturen ses som ett uttryck för en civil samhällslik kultur där soldaternas självbild är densamma som hos den gemene medborgaren. Distinktionen mellan "warfighters" och "peacekeepers" går tillbaka till en debatt som startades i slutet av 1950-talet mellan Samuel Huntington i boken *The soldier and the state*, (1960)¹ och som följdes upp av Morris Janowitz i boken *The professional soldier*, (1960).² Kärnan i diskussionen var att försöka komma fram till hur militären bäst ska styras för att den dels ska kunna lösa sina militära uppgifter på bästa sätt, dels försäkra sig om en demokratisk kontroll över den militära verksamheten. Huntington förespråkade det han kallade *objektiv civil kontroll* vilket innebar att militären fick stort självbestämmande avseende den militära inomorganisatoriska verksamheten men inom ramarna för det civila samhällets politiska beslut och kontroll. Det vill säga militären ska ha makten och kontrollen över den militära professionen och dess utveckling medan det civila samhället ska styra över när militära medel ska användas. Janowitz ståndpunkt var, tvärt emot Huntingtons, *subjektiv civil kontroll* vilket innebär att den militära verksamheten i hög grad skulle integreras med det civila samhället och återspegla det civila samhället så mycket som möjligt. Idealet för Janowitz var "the citizen soldier" vilket i stort sett motsvarar ett värnpliktssystem med civila soldater och reservofficerare som säkerställer ett kontinuerligt inflöde av civila värderingar och attityder i det militära systemet för att hindra utvecklandet av en specifik och från det civila samhället skild militär professionskultur.

Svenska soldaters självbild är mot denna bakgrund en väsentlig samhällsfråga då den starkt påverkar soldaternas attityder och värderingar avseende samhälls-, politiska och militära frågor. Soldaternas självbild är också avgörande för deras uppfattningar om andra militära och civila aktörer vid deltagande i internationella insatser. Soldaternas självbild påverkar vidare hur de uppfattar, tolkar, värderar, planerar, handlar och genomför olika aktiviteter i insatsområdet. Inte minst har frågan om soldaternas självbild väsentlig relevans för Försvarsmaktens pedagogiska överväganden. Försvarsmakten har traditionellt via pedagogiska åtgärder som utbildning och yrkessocialisering gjort stora ansträngningar för att säkerställa att militär personal internaliserar självbilder, attityder och värderingar som svarar mot såväl Försvarsmaktens som det svenska civila samhällets. Införandet av en professionell yrkesarmé kan komma att ställa nya och andra pedagogiska krav på hur utbildning och socialisering ska utformas för att en av samhället och Försvarsmakten önskvärd självbild ska formas bland soldaterna.

Syfte

Mot bakgrunden ovan syftar föreliggande studie till att identifiera den aktuella självbildens bland frivilliga svenska soldater i utlandsstyrkan (KS20/KS21 och FS18/FS19) före

---

¹ Samuel Huntington, *The soldier and the state*. (MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1957/1985).

² Morris Janowitz, (1960), *The professional soldier*, (New York: Free Press, 1960).

avvecklandet av den allmänna värnplikten. Resultaten avses också att kunna utgöra nödvändig jämförelsedata vid framtida studier av soldaters självbild efter införandet av en professionell yrkesarmé

Metod

Studien genomfördes som en enkätstudie bland soldaterna i KS 20 och KS 21 respektive FS 18 och FS 19 under deras missionsutbildning vid Internationella utbildningsenheten vid Livgardet i Kungsängen 2009/2010.³ Enkätfrågorna bygger dels på distinktionen mellan krigare och fredsbevarare, dels på resultaten från en intervjustudie med KS 14 och LA 05 avseende soldaternas självbild där ett antal kvaliteter identifierades som positiva hos svenska soldater. För att möjliggöra en jämförelse av de svenskarna soldaternas självbild och deras bild av andra nationers soldater har respondenterna också fått skatta andra nationers soldaters kvaliteter avseende samma kategorier som de skattat sig själva.

Svaren angavs enligt följande tio-gradig skala.

0 = Inte viktigt alls, 10 = Mycket viktigt

0 = Inte alls, 10 = I allra högsta grad

0 = Mycket låg, 10 = Mycket hög

0 = Inte alls god, 10 = Mycket god

0 = Aldrig, 10 = Alltid

Respondenter

Den totala svarsfrekvensen var 514 respondenter av totalt 1057 möjliga soldater (dvs. inte yrkes- eller reservofficerare) vilket ger en svarsfrekvens om 49 % och internbortfallet var lågt. Dock finns en bias avseende tjänst inom campen respektive utanför campen där KS missionen endast har åtta respondenter som hade sin tjänst utanför campen vilket bör beaktas när resultatens ska tolkas.

Tabell 1. Respondenter

	Man	Kvinna	Inom campen	Utanför campen	0 missioner	1 mission	2 eller fler missioner	Totalt
FS	349	51	140	245	162	135	77	405
KS	84	25	94	8	58	21	22	109
Totalt	433	76	234	253	220	156	99	514

³³ KS 20 och FS 18 hösten 2009. KS 21 och FS 19 våren 2010.

Resultat

Resultaten redovisas som medelvärden under kolumnerna FS respektive KS. Resultaten är signifikantstade vilket redovisas under kolumnen P. Signifikanta resultat har ett P-värde om 0.0500 eller under.

Krigare eller fredsbevarare

Tabell 2. FS vs. KS – krigare vs. fredsbevarare

Mission	FS	KS	P
Fredsbevarare (peacemaker)	7.51	7.64	0.5203
Krigare (warfighter)	4.24	2.41	0.0001
Hjälparbetare/biståndsarbetare	4.76	5.60	0.0034
Civil i militära kläder	3.79	5.04	0.0003
Polis i militära kläder	1.65	1.08	0.0218

Soldaternas självbild är främst som fredsbevarare i såväl FS- som KS-missionerna med ett medelvärde klart över sju i skalan noll till tio.

Soldaterna i FS ser sig mer som krigare än soldaterna i KS medan KS-soldaterna ser sig mer som hjälparbetare/biståndsarbetare än soldaterna i FS.

FS-soldaterna ser sig mer som polis i militära kläder än KS-soldaterna.

Sammanfattningsvis kan konstateras att samtliga kategorier utom fredsbevarare har värden under fem vilket bör tolkas som att soldaterna inte i särskilt hög grad identifierar sig med dessa kategorier.

Tabell 3. Män vs. kvinnor – krigare vs. fredsbevarare

Mission	FS			KS		
	Man	Kvinna	P	Man	Kvinna	P
Fredsbevarare (peacemaker)	7.43	8.12	0.0159	7.42	8.41	0.0288
Krigare (warfighter)	4.50	2.33	0.0001	2.50	2.13	0.4453
Hjälparbetare/biståndsarbetare	4.67	5.20	0.1956	5.32	6.58	0.0336
Civil i militära kläder	3.45	5.84	0.0001	4.74	6.04	0.0900
Polis i militära kläder	1.69	1.24	0.2214	1.04	1.22	0.6544

Kvinnor ser sig signifikant mer som fredsbevarare än männen i både FS och KS.

Män i FS ser sig mer som krigare än kvinnorna i FS och mer än både kvinnor och män i KS.

Kvinnor i KS ser sig mer som hjälparbetare än män i KS medan det inte finns någon signifikant skillnad mellan män och kvinnor i FS avseende denna fråga.

Kvinnor i FS ser sig mer som civila i militära kläder än männen i FS.

I KS-missionen är det ingen signifikant skillnad mellan män och kvinnor i denna fråga.

Avseende frågan om de ser sig som polis i militära kläder finns ingen signifikant skillnad mellan könen.

Tabell 4. Tjänst inom vs. utanför campen – krigare vs. fredsbevarare

Mission	FS			KS		
	Inom camp	Utanför camp	P	Inom camp	Utanför camp	P
Fredsbevarare (peacemaker)	7.55	7.48	0.7180	7.67	8.00	0.6569
Krigare (warfighter)	3.03	4.96	0.0001	2.42	2.12	0.7026
Hjälparbetare/biståndsarbetare	5.14	4.58	0.0475	5.75	4.25	0.1193
Civil i militära kläder	4.96	3.18	0.0001	5.05	4.88	0.8864
Polis i militära kläder	1.02	2.01	0.0001	1.10	0.62	0.4510

Det finns ingen signifikant skillnad avseende bilden som fredsbevarare inom respektive mission.

De som jobbar utanför campen i FS ser sig mer som krigare och polis i militära kläder än de i FS som har sin tjänst inom campen.

De soldater som jobbar inom campen i FS ser sig mer som hjälp- och biståndsarbetare och civil i militära kläder än de som har sin tjänst utanför campen.

I KS missionen finns den ingen signifikant skillnad mellan de som jobbar utanför respektive inom campen.

Beträffande huruvida respondenterna har deltagit i tidigare missioner eller inte finns ingen signifikant skillnad avseende självbilden som fredsbevarare, krigare, civil i militära kläder eller polis i militära kläder.

Den enda signifikanta skillnaden är soldater i FS som inte tidigare har varit på mission (5.04) som ser sig signifikant mer som hjälp- och biståndsarbetare än de soldater i i FS som har varit på missioner tidigare (4.17) (P 0.0043).

Tabell 5. FS vs. KS skattning av kvaliteter hos svenska soldater i utlandsstyrkan

Mission	FS	KS	P
Vilja	8.43	8.06	0.0086
Personlig kompetens	7.27	7.18	0.5051
Karaktär	7.91	7.66	0.0537
Materiell standard	7.46	7.66	0.3224
Regelföljande	7.65	7.54	0.5604
Positiv spegling	7.31	7.28	0.8543

Det finns en påtagligt hög positiv skattning av svenska soldaters kvaliteter. Samtliga värden ligger över sju i den tiogradiga skalan.

Högst skattad är *viljan* (motivation och ambition) bland FS soldaterna vilket också är det enda resultatet som signifikant skiljer FS från KS avseende bedömningen av svenska soldaters kvaliteter.

Det finns en tendens att FS-soldaternas skattning av den egna karaktär något högre än hos KS-soldaterna.

Inom KS missionen finns en signifikant skillnad avseende *vilja* mellan de som gjort en mission tidigare (8.4) jämfört med de som har gjort två eller flera missioner tidigare (7.4) ($P = 0.0328$).

En hypotetisk förklaring till detta kan vara att de som har varit ute på mission flera gånger tidigare är något mindre ”taggade” än de som endast har varit ute på en enda mission tidigare.

I övrigt finns inga signifikanta skillnader avseende några kvaliteter baserat på kön, missionserfarenheter eller huruvida man jobbar inom eller utom campen.

Tabell 6. FS vs. KS skattning av kvaliteter hos andra nationers soldater

Mission	FS	KS	P
Vilja	6.30	6.53	0.2828
Personlig kompetens	6.31	6.39	0.7336
Karaktär	6.37	6.33	0.8607
Materiell standard	6.54	6.29	0.2445
Regelföljande	5.46	5.32	0.5746
Positiv spegling	5.78	5.67	0.6431

Genomgående skattar man kvaliteterna hos andra nationers soldater lägre än hos svenska soldater. Den högsta skattningen hos andra nationers soldater är lägre än den lägsta skattningen av svenska soldater kvaliteter.

Det finns inga signifikanta skillnader mellan FS och KS avseende hur man bedömer andra nationer soldaters kvaliteter.

Diskussion

Denna studie syftade till att identifiera den aktuella självbilden bland svenska soldater i utlandsstyrkan (KS 20/KS21 och FS18/FS19) före avvecklandet av den allmänna värnplikten.

Resultaten visar att självbilden bland soldaterna i denna studie i första hand utgörs av fredsbevararen och inte krigaren vilket också överensstämmer väl med andra svenska och internationella studier av soldater från länder med värnpliktssystem där soldaterna frivilligt söker sig till utlandsmission. I dessa studier framgår att värnpliktiga soldater bedömer sig som dugligare ”peacekeepers” än professionella yrkessoldater som man anser vara dugligare som ”warfighters”. De främsta skälen för denna bedömning är att man skattar att den civila utbildnings- och yrkeskunnandenivån tillsammans motivationen och ambitionen avsevärt högre hos frivilliga soldater än hos professionella yrkessoldater.

Soldaterna i denna studie har också en påtagligt positiv självbild avseende alla de kvaliteter som bedöms i enkäten. Allra mest positiv är självbilden avseende viljan (motivation och ambition). Soldaternas skattning av andra nationers soldaters kvaliteter är i alla avseende lägre än skattningen av de svenska soldaterna. Hur denna självbild och bild av andra uppkommer och sprids och vilken relevans den har är inte helt lätt att besvara. I en intervjustudie inom FoT-pedagogik med KS 14 och LA 05 framkom dock att självbilden och bilden av ”de andra” till stor del sprids av officerare under värnplikten samt av soldater och officerare, som varit ute på mission tidigare under den förberedande missionsutbildningen vid Internationella utbildningsenheten på Livgardet.

Ur ett pedagogiskt perspektiv är detta viktig kunskap för Försvarsmakten då den visar på nödvändigheten av att ta upp och reflektera över relevansen av svenska soldaters självbild och

bild av andra nationers soldater. Det är också viktigt att identifiera hur sådana bilder och föreställningar uppkommer och sprids för att undvika spridning av fördomar och direkta vanföreställningar. En positiv självbild är givetvis bra om den stämmer väl överens med verkligheten men direkt kontraproduktiv om den i väsentliga delar är skev eller felaktig. De pedagogiska implikationerna av denna studie är att det via utbildning, reflektion, diskussion och socialisering behövs ett mer medvetet och proaktivt förhållningssätt från Försvarsmaktens sida avseende frågor om självbild och föreställningar om andra.

Den konsekventa nedvärderingen av andra nationers militära styrkors kvaliteter är problematisk då den dels kan förmodas vara mindre evidensbaserad än man kan önska men också för att en sådan mindre positiv bild av andra kan försvåra ett jämställt, positivt och effektivt samarbete vid gemensamma internationella insatser.

Förslag till fortsatta studier

Resultatet från studien visar att det finns behov av fortsatta studier avseende svenska soldaters självbild. Exempel på frågor som bör studeras är: (1) utifrån vilka kriterier bedömer man kvaliteterna hos egna och andra nationers soldater? (2) bedöms soldater från olika länder utifrån samma kriterier? (3) kommer självbilden och bilden av andra länders soldater att förändras efter införandet av ett professionellt yrkesförsvar? och (4) hur bedöms svenska soldaters kvaliteter av andra länders soldater?

Dessa frågor bör studeras i gemensamma multinationella forskningsprojekt med andra länders Försvarsmakter då det ger en bredare, mer varierad och komplex bild av hur soldater från olika länder ser på sig själva och andra länders soldater.